

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Õiguse instituut

Jüri Krupenski

**ÄRIÜHINGU KUSTUTAMINE ÄRIREGISTRIST REGISTRIPIDAJA ALGATUSEL
MAJANDUSAASTAARUANDE MITTEESITAMISE TÕTTU**

Bakalaureusetöö

Õppekava HAJB08/14, peeriala Eesti avalik ja eraõigus

Juhendaja: Uno Feldschmidt, mag. Iur

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 6108 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Jüri Krupenski .....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 164958HAJB

Üliõpilase e-posti aadress: jkrupenski@gmail.com

Juhendaja: Uno Feldschmidt, mag. Iur:

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

SISSEJUHATUS	4
1. ÄRIREGISTRI OLEMUS JA ÕIGUSLIK TÄHENDUS.....	6
2. ÄRIÜHINGU KUSTUTAMINE ÄRIREGISTRIST	9
2.1. Kustutamise alused.....	9
2.2. Kustutamine registripidaja algatusel majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu	10
3. LIKVIDEERIMISMENETLUSETA KUSTUTAMISE TAGAJÄRJED.....	13
3.1. Praktikas esinevad probleemid	13
3.2. Võrdlev analüüs Rootsi õiguskorraga	15
KOKKUVÕTE	19
SUMMARY	22
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU.....	25
LISAD	29
Lisa 1. Äriregistrist kustutatud äriühingud aastal 2018	29

SISSEJUHATUS

Äriregistrist kustutamine on äriühingu lõpetamisprotsessi viimane aste, millele üldjuhul eelnevad lõpetamisotsus ja likvideerimismenetlus. Seadus näeb ette ka ühe lihtsustatud registrist kustutamise võimaluse, kus äriühing kustutatakse ilma likvideerimismenetluse läbiviimiseta. Selline võimalus on antud registripidajale, kes Äriseadustiku (ÄS) § 60 lg 3 kohaselt võib äriühingu registrist kustutada majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu, eeldusel, et äriühingu võlausaldajad ei ole taotlenud likvideerimist ning äriühingul ei ole maksuvõlgnevusi. Selline lihtsustatud mehhanism võimaldab hoida äriregistri korrastatuna, eemaldades sealt majanduslikult ebaolulised äriühingud ühiskonda mitte koormaval viisil. Kuna likvideerimismenetlus seisneb äriühingu vara jaotamises ning on eelkõige suunatud võlausaldajate huvide kaitsmisele¹, siis tõenäoliselt on seadusandja pidanud lihtsustatud (ehk likvideerimiseta) kustutamise korra rakendamise eelduseks olukorda, kus saab kindlalt väita, et äriühingul puuduvad nii vara kui ka kohustused. Võimalike kohustuste väljaselgitamiseks avaldab registripidaja Ametlikes Teadaannetes teate, mis annab võlausaldajatele võimaluse teavitada oma nõuetest äriühingu vastu. Mis puutub aga võimaliku vara olemasolu, siis registripidajal ei ole kohustust seda kontrollida - pigem on sisulise kontrolli võimalused piiratud, mida Riigikohus on kaudselt kinnitanud kohtuasjas 3-2-1-139-08, rõhutades, et registripidaja saab kontrollida ainult esitatud dokumentide seaduse nõuetele vastavust. Tulemusena pole harvad juhtumid, kus äriregistrist kustutatud äriühingul jääb alles vara (näiteks osalus mõnes teises äriühingus).

Majandusaasta aruannete esitamata jätmise taga võib sageli olla soov lõpetada äriühingu tegevust ilma et oleks vaja viia läbi keerulise ja aeganõudva likvideerimismenetluse. Seda olukorda on korduvalt kajastatud ka Eesti meedias²³.

---

¹ Mokal, R. J. (2008). What Liquidation Does For Secured Creditors, And What It Does For You. - *The Modern Law Review*. Nr. 71, 699 - 733.

² Põlendik, K. (2013). Aruannete esitamine on ebapopulaarne. - *Äripäev*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2013/06/17/aruannete-esitamine-on-ebapopulaarne> , 12. mai 2019.

³ Jaakson, M. (2015). Gangreen ettevõtluskeskkonnas. - *Äripäev*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2015/03/12/gangreen-ettevotluskeskkonnas> , 12. mai 2019.

Lõputöö eesmärgiks on analüüsida tagajärge ja praktilisi probleeme, mis võivad tekkida äriühingu kustutamisel äriregistrist ilma likvideerimiseta. Teema aktuaalsust kinnitab asjaolu, et 2018. aastal on äriregistrist majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu kustutatud 412 äriühingut, mis moodustab 19,4% registrist kustutatud äriühingute koguarvust.⁴

Lõputöö hüpoteesiks on, et äriühingu kustutamine äriregistrist registripidaja algatusel on äärmuslik abinõu (*ultima ratio*), mis on õigustatud ainult siis, kui äriühing realselt ei tegutse, ning tal puudub vara. Hüpooteesi kontrollimiseks püstitab autor kaks küsimust: mis on olnud seadusandja tahe ja eesmärk ÄS § 60 osas ning kas registripidajale antud diskretsiooniõigus kaaluda äriühingu registrist kustutamist tagab ÄS § 60 eesmärgi täitmise? Töö eesmärgi saavutamiseks uurib autor seaduses sätestatud regulatsioone, seaduse eelnõusid, Riigikohtu praktikat ja üldisi õiguskirjanduse seisukohti, kasutades analüüsivat uurimismeetodit. Täiendavalt uurib autor naaberriigi seadusandlust, kasutades võrdleva õiguse meetodit.

Töö esimeses peatükis annab autor ülevaate äriregistri olemusest ja selle õiguslikust tähendusest. Teises peatükis on selgitatud võimalikud äriühingu äriregistrist kustutamise alused, millest üks on majandusaasta aruande mitteesitamine. Kolmandas peatükis analüüsib autor majandusaasta aruande mitteesitamise õiguslikke tagajärgi, võrreldes neid Rootsi õiguskorraga.

Kuigi uuritav regulatsioon on rakendatav ka tulundusühistu ja aktsiaseltsi puhul, käsitleb autor töömahu piirangute tõttu äriühinguna ainult kõige levinumat kapitaliühingu liiki, ehk osäühingut. Tulundusühistu on välja jäetud selle ühinguvormi vähese praktilise tähenduse tõttu, aktsiaseltsi puhul oleks aga vaja täiendavalt arvestada aktsia ja osa õigusliku regulatsiooni erinevustega, mis väljendub eelkõige aktsiate kuulumises kohustuslikule registreerimisele Eesti väärtpaberite keskreistris.

---

⁴ Lisa 1. Äriregistrist kustutatud äriühingud aastal 2018.

1. ÄRIREGISTRI OLEMUS JA ÕIGUSLIK TÄHENDUS

Äriregistri olemuse ja selle toimimise õiguslikud alused saab avada selle definitsiooni kaudu. Võttes kokku akadeemilisest kirjandusest⁵ saadud teavet ja toetudes Äriseadustiku⁶ teisele osale, pakub autor välja järgmise definitsiooni: «Äriregister on tugeva õigusliku jõuga kohtulik register, mille pidamise eesmärk on Eestis registreeritud juriidiliste isikute kohta aktuaalse õigusliku teabe kogumine, säilitamine ja avaldamine» Selleks, et selgitada välja äriregistri õigusliku tähenduse äriühingu jaoks, peab autor vajalikuks peatuda igal eeltoodud definitsiooni elemendil pisut üksikasjalikumalt.

Äriregistri tugev õiguslik jõud väljendub eelkõige selles, et selles olemine määrab juriidilise isiku õigusvõime, mis algab registrisse kandmisest ja lõpeb sellest eemaldamise hetkel⁷. Õigusvõime olemasolu võimaldab juriidilisel isikul tegeleda mis tahes tegevusega, mis ei ole seadusega vastuolus, saades sellega seoses endale kõik tsiviilõigused ja võttes enda kanda kõik tsiviilkohustused. Ülaltoodut üldistades võib öelda, et juriidiline isik eksisteerib ainult registris registreerimise ja sellest eemaldamise vahele jäävas ajavahemikus⁸. Äriregistri jõudu kinnitab ka fakt, et see kuulub riiklike baasregistrite hulka, mille andmed on aluseks teistele registritele. Kehtestatud õiguskorra kohaselt ei ole riigiasutustel õigust nõuda isikutelt äriregistris olemasolevate andmete esitamist¹⁰.

Äriregistri kuulumine kohtulike registrite hulka on tingitud asjaolust, et ÄS § 22 lg 1 kohaselt peab seda Tartu Maakohtu registriosakond. Registriosakonna menetlustoimingud kujutavad endast tsiviilkohtumenetlust ja on seetõttu reguleeritud tsiviilkohtumenetluse seadustiku normidega¹¹.

---

⁵ Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. (2015). Ühinguõigus I.Kapitaliühingud. Tallinn: Juura.

⁶ Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10.

⁷ Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 30.01.2018, 6, § 26 lg 2, § 45 lg 2.

⁸ Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10, § 2 lg 3.

⁹ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. (2010). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

¹⁰ Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10, § 541 lg 1¹.

¹¹ Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 19.03.2019, 22, §§ 591-601. Samad sätted käivad ka teiste kohtulike registrite kohta.

Viimastel aastatel käib elav arutelu äriregistri pidamise korralduse muutmise kohta, mille keskseks küsimuseks on see, et õigusemõistmise definitsiooni järgi – mis on õigusvaidluse lahendamine vähemalt kahe isiku vahel – ei ole registri pidamine õigusemõistmisega hõlmatud¹² vaid on haldusfunktsiooni teostamine. Kuigi põhiseadus ei keela kohut täitmast kohustusi, mis ei ole otseselt seotud õigusemõistmisega¹³, on hulgaliselt kohtulike registrite vastaseid, kelle soov on eraldada äriregister (ja ka teised kohtulikud registrid) kohtu juurest ja viia see täies mahus Justiitsministeeriumi vastutusala alla, nii nagu see mitmetes riikides juba on. Äriregistri Justiitsministeeriumi alluvusse andmise pooldajate argumentid põhinevad asjaolul, et ülesanded, mida registripidaja täidab, ei ole ei formaalses ega materiaalses mõttes õigusemõistmine, mis ei ole ressursside jaotamise seisukohast ratsionaalne ja võib kahjustada tegeliku õigusemõistmise jaoks olulise tähtsusega väärtusi (eelkõige mõistlik menetlusaeg ja menetluskulude kokkuhoid)¹⁴. Kohtuliku registripidamise kaitsjate argumentiks on väide, et registri kuulumine kohtusüsteemi kindlustab selle sõltumatuse, mis omakorda suurendab avaliku usaldatavust ja õiguskäibe turvalisust. Autor on seisukohal, et ainuüksi kuulumine kohtusüsteemi ei muuda registrit sõltumatuks. Kuna ka Riigikohus on lahendis 3-4-1-29-13 kinnitanud, et kohtusüsteemi tegutsemine käib tema ülesande täitjate, eelkõige kohtunike ja kohtuteenistujate kaudu¹⁵, siis on registripidaja sõltumatuse hindamisel määravaks, millised põhiseaduslikud tagatised on antud registrimenetlusega seotud toimingute täitjatele. Sellega seoses saab esile tõsta kohtunikud, kelle sõltumatus on tagatud eriliste põhiseaduslike tagatistega¹⁶, mis loob neile kõik tingimused õiglaste ja erapooletute otsuste langetamiseks. Kohtusüsteemi täielikku sõltumatust deklareerides¹⁷ toetab põhiseadus seda kohtunikele vastavate tagatiste andmisega. Seejuures haldavad kohturegistreid mitte kohtunikud, vaid kohtunikuabid¹⁸, kelle õiguslik seisund erineb oluliselt põhiseadusega kaitstud kohtunike omast, mis annab ruumi arutelule selle üle, kas kehtiv registripidamise kord ikka tagab registrimenetlustoimingute õiguskindluse, arvestades seda, et õiguskindlust saab tagada ainult kohus¹⁹. Kohtute seadus määratleb küll kohtunikuabi õigusliku seisundi, sätestades, et kohtunikuabi on oma ülesannete täitmisel sõltumatu, kuid ei kinnita seda seisundit piisavate tagatistega. Arutelusid kohtunikuabi institutsiooni kaotamise ja registrite kohtusüsteemist

---

¹² Kõve, V. (2013). Kas kinnistusraamatu ja teiste kohtulike registrite korraldus vajab reformi? - *Juridica*. Nr. 7, 457 - 464.

¹³ Madise, Ü. jt. (2012). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

¹⁴ Jäätma, J. (2016). Kas õigusemõistmine on üksnes õiguse mõistmine? - *Juridica*. Nr. 2, 75 – 86.

¹⁵ RKÜKo 3-4-1-29-13, p. 44.3.

¹⁶ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2, § 147, § 150, § 153.

¹⁷ Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2, § 146.

¹⁸ Kohtute seadus. RT I, 13.03.2019, 3, § 16 lg 4.

¹⁹ Tiivel, R. (2008). Mõnest kinnistusraamatuga seotud asja- ja menetlusõiguslikust probleemist. – *Juridica*. Nr. 9, 609 – 620.

väljaviimise teemal peetakse juba vähemalt kümme aastat, s.h ka seaduseprojektide tasandil. Selles küsimuses ei ole ka selget rahvusvahelist suundumust – on riike, kus tugevat õiguslikku jõudu omavad registrid on täitevvõimu hallata (näiteks Soome ja Rootsi), aga on ka teistsuguseid registri pidamise mudeleid. Märkimisväärne on asjaolu, et uuritav õigusnorm (ÄS § 60 lg 3) on kehtiv ainult niikaua, kuni registripidajaks on kohus. Põhjuseks on see, et PS § 48 lg 4 kohaselt võib äriühingu tegevuse õiguserikkumise (aastaruande esitamata jätmine) tõttu lõpetada ainult kohus. Seetõttu kaasneks äriregistri kohtust väljaviimisega mitte ainult registripidaja staatuse muutumine, vaid ka vajadus üle vaadata haldusorgani pädevust otsustada äriühingu lõpetamist põhiseaduslikus kontekstis.

Kohustus anda igale huvitatud isikule vaba juurdepääs äriühunguid puudutavale aktuaalsele õiguslikule teabele on ette nähtud EL äriühinguõiguse direktiiviga²⁰ (edaspidi – äriühinguõiguse direktiiv), mille kohaselt kuulub avaldamisele terve rida äriühingut puudutavat teavet ja dokumente²¹. Direktiivis sätestatud põhimõtted ja nõuded kajastuvad äriregistri tegevust reguleerivates siseriiklikes normides, näiteks ÄS §-s 28. Kuna Euroopa Liidu ühtse turu osalejate huvide kaitsmine seatakse kõrgemale äriühingu juhatuse võimalikust soovist jätta mis tahes teave avalikustamata, siis äriregister on üks vähestest isikuandmeid sisaldavast andmekogudest, millele ei ole kehtestatud juurdepääsupiirangut ja mis ei vaja põhjendatud huvi tõendamist juurdepääsu saamiseks²².

Registripidajale on seadusega pandud ülesanne kontrollida äriregistri kaudu avaldavate andmete õiguspärasust ning teostada seadusega kehtestatud piirides järelevalvet äriühingu tegevuse üle. Järelevalvefunktsioon väljendub kohustuses jälgida, et äriühingud täidavad andmete ja dokumentide esitamise kohta seadusega sätestatud nõudeid. Üks selliseid nõudeid on aastaruande õigeaegne esitamine. On levinud arusaam, et aastaruande avalik avaldamine on üks äriühingu võlausaldajate kaitsmise mehhanisme²³, mis autori meelest on vaieldav, kuna aastaruandes sisalduvad finantsandmed on huvi tundmise hetkel sageli juba vananenud. Aastaruande esitamise kontrolli teemat käsitleb autor põhjalikumalt peatükis 2.2.

---

²⁰ Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta, ELT L 169, 30.6.2017, lk 46–127.

²¹ Nashenveng, S. (2001) Companies' Liabilities under the First EC Directive. - *European Business Law Review*, Vol. 12, No. 3-4, 89-96. Kättesaadav: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.kluwer/eblr0012&i=91>, 12. aprill 2019.

²² Tupay Krõõt, P., Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. - *Juridica*. Nr. 3, 163 - 176.

²³ Ots, K. (2012). Kapitalireeglid võlausaldajate kaitsemeetmena Eesti ja Suurbritannia suletud äriühingutes. (Magistritöö) Tartu Ülikooli eraõiguse instituut. Tallinn.

2. ÄRIÜHINGU KUSTUTAMINE ÄRIREGISTRIST

2.1. Kustutamise alused

Äriühingu registrist kustutamisele eelneb reeglina lõpetamise otsus koos sellele järgneva likvideerimismenetlusega. Lõpetamise otsuse võivad vastu võtta osanikud, mis tähendab, et lõpetamine on vabatahtlik, aga lõpetamise otsuse võib langetada ka kohus – sel juhul on tegemist sundlõpetamisega. Sundlõpetamise aluseks on seadusenõuete, eelkõige ühiskondlike huvide kaitsmiseks ellu kutsutud õigusnormide tõsine rikkumine. Tsiviilõiguslikud alused sundlõpetamise otsuse langetamiseks on loetletud TsÜS §-s 40; kehtiv Karistuseseadustik sundlõpetamist karistusena ette ei näe. Küll aga oli sundlõpetamine kuni 01.01.2015 kehtinud KarS § 46 kohaselt kõige rangemaks karistuseks, mida kohus võis äriühingu poolt toime pandud kuriteo eest määrata²⁴. Oluline on rõhutada, et äriühingu tegevuse lõpetamise otsuse jõustumine ei mõjuta tema õigus- ja teovõimet – ühing jätkab eksisteerimist, muutub ainult tegutsemise eesmärk, milleks saab äriühingule kuuluva vara müük, võlausaldajate nõuete rahuldamine ja jääkvara õiglane jaotamine osanike vahel. Selle eesmärgi täitmiseks määratakse äriühingule likvideerija, kelle ülesanne on likvideerimismenetluse läbiviimine kooskõlas seadusega sätestatud eeskirjadega.

Lõpetamise otsuse jõustumisele ja likvideerija määramisele järgneb likvideerimismenetlus, mis on suunatud eelkõige võlausaldajate huvide kaitsmisele ja mille sisuks on äriühingule kuuluva vara jagamine²⁵. Likvideerimismenetluse põhietappideks on võlausaldajate teavitamine, debitorsete nõuete esitamine, vara müük, võlausaldajate nõuete rahuldamine, jääkvara jaotamise plaani koostamine ja jääkvara jaotamine osanike vahel. Likvideerimismenetluse minimaalne kestus on 6 kuud, tegelik kestus aga sõltub konkreetsetest asjaoludest ja võib olla mitu aastat.

Likvideerimismenetlusele järgneb äriühingu äriregistrist kustutamise avalduse esitamine likvideerija poolt. Tuginedes TsÜS § 45 lg-le 2, mille kohaselt lõpetab juriidiline isik tegevuse

---

²⁴ Karistuseseadustik. RT I, 21.06.2014, 28.

²⁵ Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. (2010). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.

alates tema registrist eemaldamise hetkest, ning ÄS § 2 lg-le 3, mis sätestab, et koos registrist kustutamisega lõpeb täielikult ka juriidilise isiku õigusvõime, saab väita et äriregistrist kustutamist võib pidada äriühingu elutsükli lõpuks.

Ülalöeldut kokku võtvalt saab välja tuua kolm äriühingu lõpetamise etappi: otsus lõpetamise kohta, likvideerimine ja äriregistrist kustutamine²⁶. Äriseadustik näeb ette ühe erandi – mehhanismi, mille puhul äriühing kustutatakse äriregistrist likvideerimismenetlust läbi viimata. Seda mehhanismi analüüsib autor üksikasjalikumalt järgmises peatükis.

2.2. Kustutamine registripidaja algatusel majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu

Äriühingu äriregistrist kustutamine majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu on erandlik menetlus, mis on osa registripidajale pandud kontrolli ja järelevalve kohustusest. Erandlikkus seisneb eelkõige selles, et äriühing kustutatakse registrist likvideerimismenetlust läbi viimata. Kustutamise aluseks on ÄS § 60 lg 3, mis annab registripidajale õiguse kustutada äriühing registrist, kui täidetud on järgmised tingimused:

- 1) äriühing ei ole esitanud majandusaasta aruannet ega teinud seda ka täiendavalt antud tähtaja jooksul;
- 2) äriühing ei ole esitanud majandusaasta aruande esitamata jätmise kohta mõjuvaid põhjusi;
- 3) äriühingu võlausaldajad ei ole esitanud taotlust likvideerimismenetluse alustamiseks;
- 4) äriühingul ei ole võlgnevusi Maksu- ja Tolliameti ees.

Äriühingu registrist kustutamine toob endaga kaasa tõsiseid tagajärgi ja saab olla õigustatud ainult juhul, kui selleks on mõni ühinguvälist huvi riivav asjaolu²⁷. Nii on Riigikohus korduvalt tunnistanud, et normid, mis reguleerivad juhatuse kohustust korraldada raamatupidamist ja aruandlust (eelkõige ÄS § 179 lg 1 ja § 183), on suunatud võlausaldajate huvide kaitsmisele²⁸ läbi nende teabevajaduste rahuldamise. Ka lahendites 3-2-1-82-15 ja 3-2-1-69-15 on Riigikohus kinnitanud, et majandusaasta aruanne on oluliseks teabeallikaks ühingu majandusliku olukorra ja

---

²⁶ Manavald, P. (2005). Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes. - *Juridica*. Nr. 2, 123 - 132.

²⁷ Elkind, E., Sootak, J. (2005). Juriidilise isiku vastutus: uued arengusuunad Eesti kohtupraktikas. – *Juridica*. Nr. 10, 671 - 681.

²⁸ RKTko 3-2-1-191-12, p 16.

maksevõime kohta ning et juhatuse kohustus on tagada, et aastaaruandes oleksid kajastatud kõik olulised asjaolud, mis võivad mõjutada äriühingu lepingupartneri majanduslikke otsuseid. Samu eesmärke taotleb ka EL äriühinguõiguse direktiivi artikkel 14 punkt f, mis kohustab liikmesriike rakendama vajalikke meetmeid tagamaks juriidiliste isikute majandusaasta aruannete avaldamise eesmärgiga kaitsta võlausaldajaid ja investoreid. Siinkohal on autor pigem nõus Leonid Tolstovi lähenemisega, kelle hinnangul²⁹ ei oma ratsionaalselt käituva turuosaleja jaoks majandusaasta aruandes sisalduvad finantsandmed suurt tähendust, eelkõige nende mitteaktuaalsuse tõttu avaldamise hetkel. Seetõttu pole võimalik kindlalt väita, et majandusaasta aruande esitamise kohustus oleks otseselt seotud majanduskäibe usaldatavuse tagamisega. Samas näitavad Euroopa Liidu ühinguõiguslikud direktiivid ette, et äriühingu vastutus ühiskonna eest ei piirdu ainult majandusliku olukorra väljaspoole nähtavaks tegemise kohustusega - heade kommete vastavus eeldab ka tegevuse ja juhtimise läbipäetust laiemas mõttes³⁰. Nii võivad aastaaruande andmete õigeaegselt saamisest olla huvitatud asutused, kes kasutavad teavet majanduslikuks ja statistiliseks analüüsiks, näiteks Statistikaamet või Eesti Pank. Seega saab väita, et läbipaistvuse suunas liigivas ärikeskkonnas võib äriregistri andmete vastavus tegelikkusele olla see õigushüve, mille seadusandja soovib kaitsta.

EL äriühinguõiguse direktiivi artikkel 40 kohustab liikmesriike ette nägema vastavad sanktsioonid juhul, kui äriühing rikub riigisiselt kehtestatud õigusnorme, mis kohustavad majandusaasta aruannet avaldama. Vastavalt direktiivi sätetele peavad sanktsioonid olema tõhusad, proportsionaalsed ja hoiatavad. Autori arvates ei saa üheselt väita, et äriühingu registrist kustutamine likvideerimismenetluseta on aruandluse avaldamise nõude täitmise tagamiseks alati tõhus ja mõistlik meetod.

Lisaks äriühingu registrist kustutamisele annab ÄS § 71 registripidajale õiguse trahvida nii äriühinguid kui aruande esitamise eest vastutajaid Tsiviilkohtumenetluse seadustikuga kehtestatud korras. Tegemist on diskretsiooniõigusega, mis tähendab, et registripidaja otsustab ise, kellele, kuidas ja millise ulatuses trahv määrata. Tsiviilkohtumenetluse seadustikuga kehtestatud nõuete täitmist silmas pidades nõuab trahvisanktsiooni rakendamine ressursse olemasolu – näiteks vastavalt TsMS § 46 lg-le 4 peab trahvimääruse ärakiri olema viivitamatult äriühingule kätte toimetatud, mis eeldab vastava IT-süsteemi olemasolu. Ressurssidest rääkides ei maksa unustada, et kontroll ja järelevalve ei kuulu registripidaja põhifunktsioonide hulka. Registriosakonna

---

²⁹ Tolstov, L. (2016). Juriidilise isiku deliktiline vastutus valeinfo esitamise korral. - *Juridica*. Nr. 8, 559 - 569.

³⁰ Ward, H. (2003). Contributing to the corporate conscience. - *European Lawyer*. Nr. 28, 56 - 57.

peamiseks ülesandeks jääb siiski registripidamine, ehk eelkõige kandeavalduste töötlemine ja kannete registrisse kandmine. Lisaks ressursside piiratud probleemile ei ole lõplikku õiguslikku selgust ka ÄS § 71 rakendamise küsimuses. ÄS § 71 lg 2 annab registripidajale võimaluse äriühingut registrist kustutamise asemel trahvida ilma tsiviilkohtumenetluse seadustikus nimetatud hoiatusmäärust tegemata, kuid see tekitab konflikti konstitutsioonilist tähendust omava Tsiviilkohtumenetluse seadustikuga, mille § 46 lg 2 kohaselt võib isikule trahvi määrata üksnes siis, kui talle on tehtud trahvihoiatus, välja arvatud juhul, kui eelnev hoiatamine ei ole võimalik või mõistlik. Antud asjaolu võib põhjustada trahvide massilise edasikaebamise, tuues registriosakonnale ja kohtusüsteemile lisakoormuse juurde³¹.

Et hinnata, milline mõjutusvahend on kõige tõhusam ja proportsionaalsem, on vaja mõista põhipõhjust, miks jätavad äriühingud majandusaasta aruande esitamata. Uuringuettevõtte Emor poolt Justiitsministeeriumi tellimisel 2013. aastal läbi viidud telefoniküsitlus näitas, et 64% aruandluse eest vastutavatest küsitletutest ei esitanud majandusaasta aruannet põhjusel, et äriühing on lõpetanud oma tegevuse. Seost majandusaasta aruande esitamata jätmise ja tegevuse lõpetamise vahel kinnitab kaudselte Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus, mis muuhulgas reguleerib majandustegevuse alustamist, teostamist, lõppemist ja jätkamist³², mille § 34 lg 3 kohaselt ettevõtja, kes ei ole täitnud seaduses sätestatud majandusaasta aruande esitamise kohustust kuue kuu möödumisel selle kohustuse täitmise tähtaja lõppemisest arvates, loetakse majandustegevusest täielikult loobunuks. Katsel motiveerida majandusaasta aruannet esitama trahvisanktsioonidega on autori arvates mõtet ainult juhul, kui äriühing jätkab kavakindlalt tegevust, majandusaasta aruanne on aga esitamata mingil muul põhjusel. Mis aga puutub tegevuse faktiliselt lõpetanud äriühingutesse, siis on kogu majandusühenduse huvides nende kõrvaldamine majanduskäibest. Seda kinnitab ka Riigikohus, kes on kohtuasjas 3-2-1-153-12 leidnud, et ÄS § 60 eesmärgiks on lihtsustada selliste äriühingute, kes realselt ei tegutse, registrist kustutamise korda.

Ülaltoodut arvestades saab teha järelduse, et majandusaasta aruande esitamata jätnud äriühingu kustutamine äriregistrist on eesmärgipärane ja proportsionaalne. Ilmselge on ka, et see peab toimuma riiki võimalikult vähe koormaval viisil – selles mõttes on õigustatud ka riigi soovimatus kulutada ressursse likvideerimismenetlusele. Selle lihtsustad mehhanismi rakendamise seoses tekib paraku rida praktilisi probleeme, millest autor kirjutab järgmises peatükis.

---

³¹ Huberg, M. (2008). Äriregistri trahvipoliitika. - *EML ajakiri MaksuMaksja*. Nr. 3. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=710>, 24. aprill 2019.

³² Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. RT I, 13.03.2019, 22, § 1.

3. LIKVIDEERIMISMENETLUSETA KUSTUTAMISE TAGAJÄRJED

3.1. Praktik asinevad probleemid

Autor on seisukohal, et ettevõtte lõpetamine ilma likvideerimismenetluseta on kindlasti mugav ja ühiskonnale mitte kulukas viis äriregistri korrastamiseks ja sealt mittetegutsetavate ettevõtete eemaldamiseks, kuid praktika näitab, et sellel mehhanismil on ka vastupidised küljed. Enamus võimalike probleemide aluseks on asjaolu, et lõpetaval äriühingul võib jääda alles vara, mis äriühingu kustutamisel äriregistrist jääb ilma omanikuta. Eriti aktuaalseks muutub probleem teistesse registritesse kantud vara puhul (eelkõige liiklusvahendid ja kinnisasjad). See võib põhjustada seda, et ühe registri korrastamine toob kaasa segaduse tekkimise teistes registrites.

Üks vara liik, mille jätmine ilma omanikuta võib põhjustada keerulisi olukordi, on osaühingu osa. Autorile on teada juhtumid, kus majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu on äriregistrist kustutatud äriühingud, mis on omakorda olnud teiste osaühingute ainuosanikuteks. Tulemusena jäävad äriregistrisse ebatäiusliku juhtimisstruktuuriga osaühingud, millel puudub osanik. Seadus ei näe ette, et osaniku puudumine oleks sundlõpetamise aluseks, seega osanikuta jäänud osaühing võib oma tegutsemise jätkata. Kuna iga äriühingu tegevuse eesmärk on kasumi teenimine³³, siis küsitav võib olla see, kelle huvides osanikuta jäänud osaühing tegutsema hakkab, kui kasumi jaotamine ei ole enam võimalik. Ühinguõiguses kehtib ühingu huvide prioriteetsuse põhimõte, mille kohaselt ühing ei eksisteeri mitte üksnes tema osanike huvides, vaid ka teiste huvigruppide (võlausaldajad, töötajad, juhtorgani liikmed, riik, ühiskond tervikuna) huvides³⁴. Sellest põhimõttest lähtuvalt oleks õiglane, kui osanikuta osaühing saaks oma tegevust jätkata, samas on selge, et osaühingu jätkusuutlik tegevus ilma kõrgeima juhtimistasandita on praktiliselt võimatu, sest osanike ainupädevusse kuulub rida olulisi küsimusi, millest vaid üks on majandusaasta aruande kinnitamine (ÄS § 168 lg 1 p 5). Üheks võimalikuks olukorra lahenduseks on ÄS § 218 lg-s 2 ette nähtud võimalus ennistada osaühing registrisse juhul, kui ilmneb, et osaühingul jäi

³³ Mereste, U. Majandusleksikon.Kõide II (N-Y). Tallinn, Eesti Entsüklopeediakirjastus 2003.

³⁴ Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. (2015). Ühinguõigus I.Kapitaliühingud. Tallinn: Juura.

jaotamata vara ja vajalikud on täiendavad likvideerimisabinõud. Autori hinnangul ei saa aga seda mehhanismi kasutamise vajadust proportsionaalsuse põhimõttega kooskõlas olevaks lugeda, sest menetlusökonoomia põhimõtte liigne rakendamine võib suurendada koormust järgmistes menetlustes³⁵. Ka see, kui osanikuta jäänud osaiühingu peab uute asutajatega uuesti asutama, viib sellele, et osaiühing kaotab oma järjepidevuse, mis võib põhjustada segadusi tsiviilkäibes³⁶.

Teine probleem on seotud regulatsiooni võimaliku kuritarvitamisega pahatahtliku juhatuse poolt, kes soovib äriühingu lõpetada võimalikult lihtsal viisil. Kui vabatahtliku lõpetamise puhul järgneb lõpetamisotsusele likvideerimismenetlus, mis kestab vähemalt 6 kuud ja on sageli keerukas, aega ja ressursi nõudev, siis levinud on arusaam, et ettevõttest võib "lahti saada" jättes majandusaasta aruande esitamata. Kui vaadata Euroopa Liidu üldist suundumist ettevõtluse edendamise osas, siis muutub ettevõtte asutamise menetluslik pool iga aastaga aina lihtsamaks. Selge on see, et kaugeltki mitte kõik ettevõtted ei õnnestu ning kui on aeg äri lõpetada, siis eeldatakse, et ka see menetlus peab olema lihtne ja odav³⁷. Ressursimahuka likvideerimismenetluse vältimise eesmärgil jääb juhatuse passiivseks ja ootab, kuni registripidaja kustutab äriühingu registrist ära majandusaasta aruande esitamata jätmise tõttu. Praktika näitab, et mõne aja möödumisel kustutataksegi äriühing registrist ilma tagajärgedeta juhatuse jaoks. Majandusaasta aruande esitamata jätmise ei ole aga äriühingu lõpetamise vabatahtlik ja seaduslik viis, mida on kinnitanud ka Ringkonnakohtu tsiviilkolleegium lahendis 2-18-13656/22.

Tähelepanuväärne on see, et kuni 31.12.2005 kehtinud äriseadustiku redaktsioon³⁸ nägi ette mehhanismi, mis võimaldas registripidajal kustutada registrist varatud äriühingud. Nimetatud regulatsiooni eesmärk kattus praegu kehtiva ÄS § 60 lg 3 eesmärgiga - registri puhastamine äriühingutest, kellel puudub majanduslik tähtsus, viisil, mis ei ole maksumaksjale kõige koormavam. Peamine põhjus, miks seadusandja otsustas loobuda varatu äriühingute kustutamisest likvideerimismenetlusteta alates 1. jaanuarist 2006, oli regulatsiooni võimaliku kuritarvitamise oht³⁹. Seejuures on seadusandja otsustanud säilitada registripidaja õiguse kustutada äriühing registrist majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu, kartmata võimalikke kuritarvitusi.

---

³⁵ Arrak, L., Lints, J. (2018). Apellatsioonimenetluse tõhustamisest tsiviilkohtumenetluses. - *Juridica*. Nr. 9, 618 - 629.

³⁶ RKTKo 3-2-1-42-99.

³⁷ Neville, M., Sorensen, K. (2014). Promoting entrepreneurship - the new company law agenda. *E.B.O.R.* Nr. 15(4), 545 - 584.

³⁸ Äriseadustik. RT I 2005, 63, 481.

³⁹ Manavald, P. (2011). Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. (Doktoritöö) Tartu Ülikooli õigusteaduskond. Tartu.

Kuritarvitamise motiivina võib olla ka soov vältida maksukohustusi, mis on eriti aktuaalne Eestis kehtiva juriidiliste isikute tulumaksusüsteemi puhul. Ei ole haruldane nähtus, kui äriühingu raamatupidamise kassakontol on kajastatud märkimisväärne sularaha summa⁴⁰. Äriühingu lõpetamisel likvideerimismenetluse läbiviimisega kuluks see raha, nagu ka muu vara, jagamisele osanike vahel, mis on Tulumaksuseaduse (TuMS) § 50 lg 2 alusel tulumaksuga maksustav likvideerimisjaotis. Juhul, kui raamatupidamises kajastatud vara tegelikult ei eksisteeri, võib äriühingu juhatuse liikme suhtes kohaldada ka kriminaalvastutust. Teema aktuaalsust on rõhutanud ka Riigikohus lahendis 3-3-1-12-12: ”Juriidilistel isikutel ei tule tulumaksu tasuda mitte tuludelt – kasumilt, vaid n.ö. jaotatud kasumilt. Sisuliselt on juriidiliste isikute maksustamisel tegemist kasumijaotusmaksuga. Nimetatud eripära tõttu tuleb maksuhalduril ja kohtutel tõkestada kasumi varjatud jaotamine.”

Maksuaspektidest rääkides väärib märkimist, et praegune regulatsioon piirab Maksu- ja Tolliameti võimalust mõjutada juriidilise isiku registrist kustutamise otsust. ÄS § 60 lg 3 ja § 59 lg 4 kohaselt on juriidilise isiku registrist kustutamiseks vaja Maksu- ja Tolliameti nõusolekut, mis ei saa aga nõusolekut mitte anda, kui tal ei ole juriidilise isiku vastu nõudeid. See viib olukordadeni, kus juriidiline isik kustutatakse registrist Maksu- ja Tolliameti kontrolli käigus.

3.2. Võrdlev analüüs Rootsi õiguskorraga

Võrdlusriigi valimisel on autor lähtunud sellest, mis oli võetud eeskujuks Äriseadustiku ettevalmistamisel 1994 aastal. Eksiklik on arvamus, et Äriseadustik põhineb, nagu paljud Eesti tsiviilseadustiku eri seadused, samaväärsel Saksa õiguse seadustikul. Suureks eeskujuks oli hoopis Tšehhi kaubandusseadustik; Eesti naaberriikide õigusaktidest on avaldanud suure mõju Rootsi aktsiaseltsiseadus⁴¹. Rootsi aktsiaseltsiseadus (Aktiebolagslag, ABL) reguleerib Eesti osahinguga võrreldava äriühingu (aktiebolag) tegevust.

Rootsi äriühinguõigus kuulub Põhjamaade perekonda, mis on oma kultuurilise, sotsiaalse ja poliitilise keskkonna eripärade tõttu selgelt eristatav mandri-Euroopa ja anglo-ameerika

---

⁴⁰ Lehis, L. (2011). Kuidas vahetada olematut raha? - *EML ajakiri MaksuMaksja*. Nr. 1. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1018>, 20. aprill 2019.

⁴¹ Kõve, V. (2005). 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. - *Juridica*. Nr. 9, 595 - 605.

ühinguõiguse süsteemidest⁴². Võrdlev õigusteadus eristab Rootsile omase Skandinaavia õiguse iseseisvas õigusperekonnas eriomaste iseärasuste tõttu, mis ei võimalda seda üheselt arvata ei Romaani-germaani õigusperekonda ega üldisesse õigusse⁴³. Võrreldes Eesti õigussüsteemiga, mis on suurel määral loodud hästi kodifitseeritud Saksa õigussüsteemi mustri järgi, on Rootsi õigussüsteem üsna tugevasti killustunud. Rootsi õigussüsteemi üksikasjalik kirjeldus väljub aga käesoleva töö raamistikust, mistõttu piirdub autor käsitletava temaga seotud õiguslike aspektide võrdlemisega.

Tartu Maakohtu registriosakonnale vastav Rootsi asutus on Bolagsverket, ehk Rootsi äriühingute registreerimise amet. Bolagsverket on riigiasutus, mille tegevus on täitevvõimu kontrolli all. Seejuures on tähelepanuväärt asjaolu, et 1990ndate aastate lõpuni oli Bolagsverket kohtusüsteemi alluvuses, sarnaselt praegusele Eestis kehtivale korrale. Bolagsverket'i tegevust reguleerib määrus nr. 2007:1110⁴⁴, mille kohaselt on selle põhiülesanneteks on äriühingute registreerimine, muutmisavalduste töötlemine, õigusaktidega kehtestatud nõuete täitmise jälgimine ning avalikkusele teabe jagamine. Bolagsverket'i tegevust rahastatakse üksnes teenustasude kogumisest⁴⁵. See tähendab, et struktuur ei ole maksumaksjale koormaks, vaid on mõeldud end ära tasuma teenuste pakkumise kaudu, eelkõige eri ettevõtete kohta teabe andmisega. Selle tulemuseks on andmete päringute teenustasud, võrreldes Eesti äriregistri riigilõivudega, üsna kõrged⁴⁶. Peale selle, lähtuvalt määruse nr. 2007:1110 §-st 6, on Bolagsverket'il õigus pakkuda konsultatsiooniteenuseid ja korraldada tasulisi koolitusi.

Sarnaselt sellele, kuidas Tartu maakohtu registriosakond on registripidaja Eestis, on Bolagsverket ettevõtete üldregistri – Näringslivsregistret – pidaja. Näringslivsregistret'i koosseisus on vastavalt ABL 27 kap. § 1 Aktiebolagsregistret (edaspidi selles peatükis – Register), mis sisaldab ajakohast teavet Rootsis registreeritud aktsiaseltside kohta. Registri töökorda reguleerib määruse nr. 2005:559⁴⁷ peatükk 2. Erinevalt Eesti äriregistrist ei ole tegemist kohturegistriga, mis tähendab, et Rootsis ei kuulu registrimenetlus tsiviilkohtumenetluse seadustiku reguleerimisalasse. Mis

---

⁴² Westman, F. (2014). Nordic company law regulation and why harmonisation through competition is necessary. *E.B.O.R.* Nr. 15(3), 357 - 386.

⁴³ Sonntag, N. (2010). An Introduction to Swedish Constitutional Law. *Vienna Online J. on Int'l Const. L.* Nr 4, 663 – 681.

⁴⁴ Förordning (2007:1110) med instruktion för Bolagsverket.

⁴⁵ Malmberg, L. (2014). Likvidation av aktiebolag - en kommentar till 25 kap. aktiebolagslagen. Stockholm: Jure Förlag AB.

⁴⁶ Bolagsverket'i hinnakiri. Kättesaadav: <https://snr4.bolagsverket.se/snrgate/priser.do>, 05. mai 2019.

⁴⁷ Aktiebolagsförordning (2005:559).

puudutab Rootsi registrikannete õigusjõudu, siis selleks, et Registris registreeritud muudatus omandaks ühinguvälise õigusliku tähenduse, peab muudatuse registreerimine (ilma üksikasju täpsustamata) vastavalt ABL 27 kap. §-le 3 olema välja kuulutatud Rootsi riiklikus ajalehes Post- och Inrikes Tidningar⁴⁸. Samasugune kord kehtis kuni 2003. aastani ka Eestis; praeguseks on äriregistri kannete avaldamise kohustus väljaandes Ametlikud Teadaanded tühistatud⁴⁹.

Bolagsverket'i järelevalve funktsioon väljendub eelkõige Euroopa Liidu äriühinguõiguse direktiiviga seatud kohustuses tagada äriühingutele määratud andmete avaldamise nõuete täitmine. Kuna direktiivis nähakse ette üksnes liikmesriikide võetavad meetmed, mis on suunatud selles määratletud eesmärkide saavutamisele, sõltuvad konkreetset eeskirjad ja normid siseriiklikest õigusaktidest. Rootsis on majandusaasta aruande esitamise kord reguleeritud eraldi seadusega Majandustaastaruandeseadus (Årsredovisningslag (1995:1554)), mille kohaselt äriühingu majandusaasta aruanne tuleb edastada Bolagsverket'i büroosse 7 kuu jooksul pärast aruandeaasta lõppu. Tähelepanuväärt on asjaolu, et paljude äriühingute jaoks on majandusaasta aruande esitamine praegu võimalik ainult posti teel - üldine elektrooniline süsteem aastaaruande esitamiseks on töö kirjutamise ajal arendusjärgus, riigi poolt kehtestatud kasutuselevõtu kuupäev on 31. märts 2021. Bolagsverket'i kohustuste hulka kuulub majandusaasta aruande kontrollimine ainult formaalsetest nõuetest lähtuvalt - sisu kontrollimine ei kuulu tema pädevusse.

Vastavalt Årsredovisningslag 8 kap. §-le 6, määratakse äriühingule, kes ei esita õigeaegselt majandusaasta aruannet, trahv, mida korratakse kolm korda kahekuulises vahemikus. Erinevalt Eestis kehtivast õiguskorrast ei ole ei trahvisumma ega ka selle määramise kord mitte registripidaja diskretsiooniõigus, vaid on kehtestatud seadusega. Seadus⁵⁰ sätestab lisaks trahvile ka kriminaalvastutuse raamatupidamise seaduse rikkumise eest, kuid selle normi kohaldamine eeldab karne tagajärgi ühiskonnale, mida praktikas on esinenud vaid üksikjuhtudel. Kriminaalvastutus on välistatud juhul, kui juriidiline isik ei ole aruandeperioodi jooksul majandustegevust teostanud⁵¹.

Sarnaselt Eestis kehtivale korrale saab äriühingut lõpetada nii vabatahtlikult kui ka sunniviisiliselt. Mõlemal juhul järgneb lõpetamise otsusele likvideerimismenetlus. Rootsi õiguskord ei näe ette

---

⁴⁸ Post- och Inrikes Tidningar. Kättesaadav: <http://www.bolagsverket.se/poit>.

⁴⁹ Riigi Teataja seaduse ja äriseadustiku muutmise seadus. RT I 2003, 4, 19.

⁵⁰ Brottsbalk (1962:700) 11 kap. 5 §.

⁵¹ Nerep, E., Samuelsson, P. (2009). Aktiebolagslagen - en lagkommentar, del 1-3. Stockholm: Thomson Reuters.

äriühingu lõpetamise võimalust ilma likvideerimismenetluse läbiviimiseta. Sundlõpetamise otsuse võib teha kas Bolagsverket või kohus. Sundlõpetamise alused võib jagada materiaalseteks ja formaalseteks. Kui tegemist on formaalsete põhjustega, näiteks aastaaruande esitamata jätmine või juriidilise isiku struktuuri mittevastavus seaduse nõuetele, siis võtab lõpetamisotsuse vastu Bolagsverket. Olukorras, kus likvideerimise alused on materiaalse iseloomuga ning eeldavad asjaolude hindamist (näiteks enamuse kuritarvitamine aktsionäride poolt), peab otsuse tegema kohus. Seega on Bolagsverket'i diskretsiooniõigus otsustada äriühingu lõpetamise olulisel määral piiratud.

ÄS § 60 lg 3 normiga on võrreldav ABL 25 kap. § 11 2 st, mille kohaselt teeb Bolagsverket otsuse sundlõpetamise kohta juhul, kui äriühing ei ole esitanud aastaaruannet 11 kuu jooksul pärast aruandeaasta lõppu. Hoiatust sundlõpetamise alustamise kohta ei tehta, kuna kolm sellele eelnevat trahvimäärust annavad äriühingu juhtkonnale piisavalt selgelt teada, et Bolagsverket ei ole saanud äriühungult aastaaruannet. Nagu trahvimääruse reguleeritava regulatsiooni puhul, on tegemist imperatiivse normiga, mis ei jäta registripidajale kaalutlusruumi. Peale lõpetamisotsuse avaldamist ei ole enam võimalik otsust tühistada. Äriühing kustutatakse registrist pärast likvideerimismenetluse läbiviimist likvideerija avalduse alusel. Sellest hetkest alates lõpeb äriühingu õigusvõime⁵².

---

⁵² Aktiebolagslag (2005:551) 25 kap. 41 §.

KOKKUVÕTE

Registri kustutamise majandusaasta aruande mitteesitamise tõttu eesmärk on arvata majanduskäibest välja äriühingud, kes on oma tegevuse lõpetanud. Lihtsustatud mehhanism, mis ei näe ette likvideerimismenetlust, ei ole riigile koormav, kuid selle menetluslik külg ei ole autori hinnangul piisavalt selge ja järjepidev. Ühed äriühingud kustutatakse registrist pooleteise aasta jooksul pärast majandusaasta aruande esitamise tähtaja möödumist, teised jäävad registrisse aastaid, hoolimata asjaolust, et mitu aastat järjest ei ole aruandeid esitatud. Samuti puudub ühtne praktika majandusaasta aruande hilinenud esitamise eest trahvide määramisel. Võimalik, et olukorda võiks parandada registripidaja diskretsiooniõiguse kaotamine järelevalve ja kontrolli teostamisel aastaaruannete esitamise suhtes, järgides Rootsist kehtivat õiguskorda.

Äriühingu likvideerimismenetluseta lõpetamise peamine (kuid mitte ainus) negatiivne külg on autori arvates see, et ei toimu äriühingu vara olemasolu välja selgitamist. Kui tuua paralleel pärimisõigusega, kus füüsilise isiku vara saatus pärast tema surma on vägagi täpselt reguleeritud, ei sisalda olemasolevad ühinguõiguse normid selgeid sätteid, mis määratlevad, kellele kuulub juriidilise isiku vara pärast selle lõpetamist. Omanikuta vara tekkimise tõenäosus muutub eriti suureks olukorras, kus äriühing lõpetatakse ilma likvideerimismenetluse läbiviimiseta.

Ilmselt on äriühingu vabatahtliku lõpetamise protsess praegu ebaproportsionaalselt keerulisem ja pikaajalisem kui äriühingu registreerimine. Suuresti sellel põhjusel kasutavad paljud majandusaasta aruande mitteesitamist võimalusena tegevuse lõpetamiseks. See ei ole aga seadusandja sätestatud viis äriühingu vabatahtlikuks lõpetamiseks. Autori hinnangul võiks äriühingu vabatahtliku lõpetamise protsessi lihtsustamine olukorda muuta. Tegelikult on esimene samm selles suunas juba tehtud - alates 01.01.2015 on äriseadustikus ette nähtud ainuosanikuga äriühingu vara ühendamise füüsilisest isikust osaniku varaga, mille eesmärk on pakkuda „ühemehe“ äriühingutele lihtsustatud lõpetamise võimaluse⁵³. Selle tulemusena lähevad äriühingu õigused ja kohustused üle tema osanikule, ilma et oleks vaja likvideerimismenetlust läbi viia. Tegemist on suhteliselt uue võimalusega, mille kasutamine on autori hinnangul seotud teatud riskidega. Eelkõige on oht, et äriühingu kohustused võivad osutada suuremaks, kui ühendatav vara, samuti peab arvestama ka ühinenud vara maksustamise aspektidega. Ühinemisprotsessi menetluslik pool on tunduvalt lihtsam kui likvideerimismenetlus, kuid siiski eeldab see vajadust

---

⁵³ Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10, §§ 427¹ - 427⁵.

sõlmida notariaalselt kinnitatud ühinemislepingu, mis teataval määral raskendab selle kohaldamist.

Kehtiva õiguskorra kohaselt ei ole füüsilisel isikul õiguslikku piirangut olla juriidilise isiku juhtorgani liige seni, kuni kohus ei ole rakendanud ettevõtlus- või ärikeeldu. Seega ei takista miski ühe äriühingu aruandekohustust rikkunud juhatuse liikmel alustada tegevust teise äriühingu juhtorganis. Üks võimalikest vahenditest majandusaasta aruande esitamise eest vastutavate isikute mõjutamiseks võiks olla juhtorgani liikmeks olemise õiguse piiramine, kui füüsiline isik on juhatuse liige äriühingus, mis ei ole äriregistrile pikaajaliselt majandusaasta aruannet esitanud⁵⁴. Siinkohal tuleb siiski arvesse võtta asjaolu, et majandusaasta aruande mitteesitamise põhjus ei ole alati juhatuse liikme tegevusetus - võib esineda olukordi, kus juhatuse liikme vastutus on välistatud - näiteks juhul, kui majandusaasta aruannet ei saa esitada äriregistrile seetõttu, et osanikud seda ei kinnita⁵⁵.

Mis puudutab võimalikke mõjutusvahendeid äriühingutele, kes esitavad aruandeid hilinenult, ei ole praeguse trahvimääramise süsteemi praktiline kohaldamine autori arvates tõhus - suures enamikus juhtudest ei too majandusaasta aruande hilinenud esitamine kaasa äriühingule mingeid tagajärgi. Kui lähtuda õiguse põhiideest - õiguskindlusest - siis norm, mis ei too kaasa õiguslikke tagajärgi - ei ole täiuslik, olenemata põhjustest, miks õiguslikke tagajärgi ei teki⁵⁶. Antud juhul saab rääkida registripidaja piiratud nii inim- kui ka tehnilistest ressurssidest (nõuetekohase süsteemi puudumine) ning õigusselguse puudumisest sanktsioonide kohaldamisel. Kui registripidamise täielik üleviimine kohtusüsteemi pädevusest sarnaselt sellele, kuidas seda rakendati Rootsi õiguses, on mitmeti tõlgendatav küsimus ja sel on nii eeliseid kui ka puudusi, siis majandusaasta aruannete õigeaegse esitamise järelevalve üleandmine Maksu- ja Tolliametile võib autori arvates kaasa aidata majandusaasta aruannete esitamise olukorra parandamisele. Esiteks on Maksu- ja Tolliametil olemas toimivad IT-lahendused maksudeklaratsioonidega seotud teavituste saatmiseks, mida saaks kasutada ka majandusaasta aruannetega seotud meeldetuletuste saatmisel. Teiseks võimaldaks see tõhustada majandusaasta aruande hilinenud esitamise eest trahvide määramist, kasutades selleks Maksukorralduse seaduses sätestatud sunniraha instituuti.

---

⁵⁴ Sorensen, K., Birkmose, H., Neville, M. (2013). Boards of Directors in European Companies. Reshaping and Harmonising Their Organisation and Duties. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law.

⁵⁵ Tiivel, T. (2001). Aktsiaseltsi juhatuse liikme vastutuse piiramine. - *Juridica*. Nr. 10, 723 - 732.

⁵⁶ Narits, R. (2002). Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura.

Terve ühiskonna (mitte ainult võljausaldajate) huvides on suurendada õigeaegselt esitatud majandusaastaaruannete arvu. Selle eesmärgi saavutamiseks peab kohaldama tõhusaid järelevalve meetmeid, mis võiksid mõjutada aruandekohustuslaste käitumist. Tõhus järelevalve peab olema järjepidev ning hõlmama endas nii meeldetuletamist kui ka vajadusel sunnimeetmete rakendamist. Riikliku järelevalve teostamist takistab täna see, et kehtiva seadusandluse kohaselt on registrimenetlus hagita kohtumenetlus, mille läbiviimisse sekkumine täidesaatva võimu poolt ei ole lubatud. Järelevalve tõhustamise kõrval võiks seadusandja kaaluda võimalust pakkuda lihtsama lõpetamisvõimaluse neile, kes soovivad äriühingu vabatahtlikult lõpetada, kuid leiavad likvideerimismenetluse liiga pikaks ja keeruliseks. Nii väheneks oluliselt äriühingute arv, kes majandusaasta aruannet registrist kustutamise eesmärgil teadlikult ei esita.

Muudatuste läbiviimist ühinguõiguse valdkonnas ei takista Euroopa Liidu õigus - ühinguõiguse direktiivid jätavad üksikasjaliku reguleerimise liikmesriikide otsustada. Äriseadustiku reformimise vajadusest kõneleb asjaolu, et reforme on arutatud vähemalt viimased viis aastat. Sarnast olukorda on täheldatud Rootsis, kus kriitikud viitavad vajadusele kiiremini kohandada ühinguõigust dünaamiliselt areneva majandusliku reaalsusega⁵⁷.

---

⁵⁷ Andersson, J. (2004-2005). Company Law Legislation and Corporate Governance Code - The Swedish Illustration of How Not to Do It. Stud. Int'l Fin. Econ. & Tech. L. Nr. 7, 183 - 200.

SUMMARY

COMPANY REMOVAL FROM BUSINESS REGISTER DUE TO FAILURE TO SUBMIT ANNUAL REPORT

Jüri Krupenski

Company removal from the commercial register is the last step in a winding up process, generally preceded by a winding up decision and liquidation proceedings. Estonian Commercial Code prescribes a possibility of deleting a company from the commercial register without a liquidation proceedings. This possibility is given to the registrar who, pursuant to § 60 (3) of the Commercial Code, has the right to delete the company who has failed to submit the annual report, provided that the creditors of the company have not requested the liquidation and The Tax and Customs Board has no claims against the company. This simplified procedure makes it possible to keep the commercial register organized by removing economically insignificant companies in a non-burdensome way.

The objective of the bachelor's thesis is to find out and analyze the consequences and practical problems that may arise when a company is being deleted from the commercial register without liquidation proceedings.

The hypothesis of the thesis is that company deletion from the commercial register on the initiative of the registrar is an *ultima ratio*, which can be justified only if the company does not actually conduct economical activity and has no assets. In order to verify the hypothesis, the author raises two questions: 1) what has been the will and purpose of the legislator in § 60 of the Commercial Code and 2) does the discretion right granted to the registrar ensures the achievement of the objective of § 60? To achieve the aim, the author examines the statutory regulations, draft laws, the Supreme Court practice and general legal literature views using the analytical research method. In addition, the author examines the legislation of a neighboring country using the method of comparative law.

The main (but not the only) negative aspect of winding up a company without liquidation is, according to the author, that there is no identification of the company's assets. As the existing company law provisions do not contain clear statements defining who owns the property of a legal person after its termination, there is a risk that of assets left without the owner when the company is deleted from the commercial register. In particular, the problem can be aggravated in case of assets being entered into other registers (shares in another companies, vehicles, immovables). The likelihood of ownerless property emergence becomes particularly high in a situation where a company is terminated without liquidation.

Another practical problem that can arise is a regulation abuse issue. The failure to submit annual report can often be desire of the management to close the company without the need for complex and time-consuming liquidation proceedings. Obviously for the reason, that the process of voluntary closure of a company is currently disproportionately more complicated and longer than registering a new company. However, as the Supreme Court has confirmed, this can not be considered as a correct way to voluntarily terminate the company.

As regards the possible sanctions for companies that report late, the application of the current fine system is not considered effective by the author - in most cases the late submission of the annual report does not bring any consequences for the company. One of the reasons behind that is the fact that the commercial register is maintained by the registration department of a County Court, which makes that all registry operations are civil proceedings and are therefore governed by the provisions of the Code of Civil Procedure. Also, the registrar can often be limited by both human and technical resources. Author believes, that the lack for supervision in submission of annual reports could be improved by transferring supervision function to the Tax and Customs Board, who already has effective IT-solutions for maintaining reminders, and, not being bound by the legal frame of the Code of Civil Procedure, could use penalty payment institute provided in the Taxation Act.

In addition to improving supervision, the legislator could consider providing a simpler option for those wishing to voluntarily terminate a company but find the winding-up procedure too long and complicated. This would significantly reduce the number of companies that do not knowingly submit the annual report aiming for deletion from the register.

Author came to the conclusion that practical application of § 60 (3) of the Commercial Code does not always correspond to the goal set by the legislator, largely due to insufficient procedural clarity and lack of sanctional consistency.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

Teadusraamatud:

1. Saare, K., Volens, U., Vutt, A., Vutt, M. (2015). Ühinguõigus I.Kapitaliühingud. Tallinn: Juura.
2. Varul, P. jt. (2012). Tsiviilõiguse üldosa. Tallinn: Juura.
3. Varul, P., Kull, I., Kõve, V., Käerdi, M. (2010). Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
4. Narits, R. (2002). Õiguse entsüklopeedia. Tallinn: Juura.
5. Madise, Ü. jt. (2012). Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura.
6. Sorensen, K., Birkmose, H., Neville, M. (2013). Boards of Directors in European Companies. Reshaping and Harmonising Their Organisation and Duties. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law.
7. Malmborg, L. (2014). Likvidation av aktiebolag - en kommentar till 25 kap. aktiebolagslagen. Stockholm: Jure Förlag AB.
8. Nerep, E., Samuelsson, P. (2009). Aktiebolagslagen - en lagkommentar, del 1-3. Stockholm: Thomson Reuters.

Teadusartiklid:

9. Kõve, V. (2013). Kas kinnistusraamatu ja teiste kohtulike registrite korraldus vajab reformi? - *Juridica*. Nr. 7, 457 - 464.
10. Tolstov, L. (2016). Juriidilise isiku deliktiline vastutus valeinfo esitamise korral. - *Juridica*. Nr. 8, 559 - 569.
11. Ward, H. (2003). Contributing to the corporate conscience. - *European Lawyer*. Nr. 28, 56 - 57.
12. Arrak, L., Lints, J. (2018). Apellatsioonimenetluse tõhustamisest tsiviilkohtumenetluses. - *Juridica*. Nr. 9, 618 - 629.
13. Neville, M., Sorensen, K. (2014). Promoting entrepreneurship - the new company law agenda. *E.B.O.R.* Nr. 15(4), 545 - 584.

14. Kõve, V. (2005). 10-aastane äriseadustik – tagasivaade senisele arengule. - *Juridica*. Nr. 9, 595 - 605.
15. Elkind, E., Sootak, J. (2005). Juriidilise isiku vastutus: uued arengusuunad Eesti kohtupraktikas. – *Juridica*. Nr. 10, 671 - 681.
16. Westman, F. (2014). Nordic company law regulation and why harmonisation through competition is necessary. *E.B.O.R.* Nr. 15(3), 357 - 386.
17. Jäätma, J. (2016). Kas õigusemõistmine on üksnes õiguse mõistmine? - *Juridica*. Nr. 2, 75 – 86.
18. Manavald, P. (2005). Likvideeriva pankrotimenetluse alternatiivid maksejõuetuse tingimustes. - *Juridica*. Nr. 2, 123 - 132.
19. Tiivel, R. (2008). Mõnest kinnistusraamatuga seotud asja- ja menetlusõiguslikust probleemist. – *Juridica*. Nr. 9, 609 – 620.
20. Mokal, R. J. (2008). What Liquidation Does For Secured Creditors, And What It Does For You. - *The Modern Law Review*. Nr. 71, 699 - 733.
21. Nashenveng, S. (2001) Companies' Liabilities under the First EC Directive. - *European Business Law Review*, Vol. 12, No. 3-4, 89-96. Kättesaadav: <https://heinonline.org/HOL/P?h=hein.kluwer/eblr0012&i=91> , 12. aprill 2019.
22. Tupay Krõõt, P., Mikiver, M. (2015). E-riik ja põhiõigused. - *Juridica*. Nr. 3, 163 - 176.
23. Tiivel, T. (2001). Aktsiaseltsi juhatuse liikme vastutuse piiramine. - *Juridica*. Nr. 10, 723 - 732.
24. Sonntag, N. (2010). An Introduction to Swedish Constitutional Law. *Vienna Online J. on Int'l Const. L.* Nr 4, 663 – 681.
25. Andersson, J. (2004-2005). Company Law Legislation and Corporate Governance Code - The Swedish Illustration of How Not to Do It. *Stud. Int'l Fin. Econ. & Tech. L.* Nr. 7, 183 - 200.

Eesti õigusaktid:

26. Eesti Vabariigi põhiseadus. RT I, 15.05.2015, 2.
27. Äriseadustik. RT I, 28.02.2019, 10.
28. Äriseadustik. RT I 2005, 63, 481.
29. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. RT I, 30.01.2018, 6.
30. Majandustegevuse seadustiku üldosa seadus. RT I, 13.03.2019, 22.
31. Tsiviilkohtumenetluse seadustik. RT I, 19.03.2019, 171.

32. Tulumaksuseadus. RT I, 28.12.2018, 51.
33. Kohtute seadus. RT I, 13.03.2019, 3.
34. Karistusseadustik. RT I, 21.06.2014, 28.
35. Riigi Teataja seaduse ja äriseadustiku muutmise seadus. RT I 2003, 4, 19.

EL-i ja rahvusvahelised õigusaktid:

36. Rootsi aktsiaseltsiseadus. Aktiebolagslag (2005:551).
37. Förordning (2007:1110) med instruktion för Bolagsverket.
38. Aktiebolagsförordning (2005:559).
39. Brottsbalk (1962:700).
40. Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiiv (EL) 2017/1132, 14. juuni 2017, äriühinguõiguse teatavate aspektide kohta, ELT L 169, 30.6.2017, lk 46—127.

Eesti kohtulahendid:

41. RKTkm 3-2-1-139-08.
42. RKTko 3-2-1-82-15.
43. RKTko 3-2-1-69-15.
44. RKTkm 3-2-1-153-12.
45. TrtRnKo 2-18-13656/22.
46. RKTko 3-2-1-42-99.
47. RKTko 3-3-1-12-12.
48. RKÜKo 3-4-1-29-13.
49. RKTko 3-2-1-191-12.

Muud allikad:

50. Huberg, M. (2008). Äriregistri trahvipoliitika. - EML ajakiri MaksuMaksja. Nr. 3. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=710> , 24. aprill 2019.

51. Põlendik, K. (2013). Aruannete esitamine on ebapopulaarne. - *Äripäev*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/uudised/2013/06/17/aruanne-esitamine-on-ebapopulaarne> , 12. mai 2019.
52. Jaakson, M. (2015). Gangreen ettevõtluskeskkonnas. - *Äripäev*. Kättesaadav: <https://www.aripaev.ee/arvamused/2015/03/12/gangreen-ettevotluskeskkonnas> , 12. mai 2019.
53. Mereste, U. Majandusleksikon.Köide II (N-Y). Tallinn, Eesti Entsüklopeediakirjastus 2003.
54. Ots, K. (2012). Kapitalireeglid võlausaldajate kaitsemeetmena Eesti ja Suurbritannia suletud äriühingutes. (Magistritöö) Tartu Ülikooli eraõiguse instituut. Tallinn.
55. Manavald, P. (2011). Maksejõuetusõigusliku regulatsiooni valikuvõimaluste majanduslik põhjendamine. (Doktoritöö) Tartu Ülikooli õigusteaduskond. Tartu.
56. Lehis, L. (2011). Kuidas vahetada olematut raha? - EML ajakiri MaksuMaksja. Nr. 1. Kättesaadav: <http://www.maksumaksjad.ee/modules/smartsection/item.php?itemid=1018> , 20. aprill 2019.

LISAD

Lisa 1. Äriregistrist kustutatud äriühingud aastal 2018

	kustutatud kokku	kustutatud majandusaasta mitteesitamise tõttu
Harjumaa	1416	21
Hiiumaa	4	0
Ida-Virumaa	85	4
Jõgevamaa	16	2
Järvamaa	20	3
Läänemaa	26	1
Lääne-Virumaa	33	2
Põlvamaa	20	0
Pärnumaa	136	41
Raplamaa	21	2
Saaremaa	30	2
Tartumaa	181	38
Valgamaa	19	7
Viljandimaa	37	5
Võrumaa	19	1
määramata	55	283
Kokku:	2118	412

Allikas: Äriregistri talitus, koondandmete päring.